

JAN ORŁOWSKI

Lublin

MYŚŁ SŁOWIAŃSKA JANA PAWŁA II W PRACACH PROFESORA RYSZARDA ŁUŻNEGO

Profesor Ryszard Łużny (1927-1998), wybitny uczony i człowiek wielkiej dobroci, cieszył się zasłużonym uznaniem i szacunkiem wśród wielu ludzi, którzy mieli szczęście zetknąć się z nim osobiście jako jego uczniowie, współpracownicy i przyjaciele. Wyrazem tego uznania są liczne publikacje, które pojawiły się z okazji jubileuszu sześćdziesięciolecia i siedemdziesięciolecia urodzin Profesora oraz jego śmierci¹. W większości tych szkiców i wspomnień dużo uwagi poświęcono najważniejszym dokonaniom naukowym i głównym kierunkom zainteresowań badawczych uczonego. Lucjan Suchanek zakończył swoje wspomnienie o życiu i działalności naukowej Profesora następującym stwierdzeniem:

Ryszard Łużny reagował żywo na aktualne problemy naukowe, czego dowodem są jego wystąpienia i publikacje związane z zagadnieniami cyrylometodiańskimi, papieskimi, milenijnymi (1000-lecie chrztu Rusi), unią brzeską. Zajmował

¹ Zob. m.in. A. B e z w i ń s k i, *Prof. Ryszard Łużny*, „Przegląd Humanistyczny”, 1999, nr 1, s. 139-154; B. B i a ł o k o z o w i c z, *Sześćdziesięciolecie Ryszarda Łużnego*, „Slavia Orientalis”, 1989, nr 3-4, s. 623-641; t e n ż e, *Profesor Ryszard Łużny i jego wschodniosłowiańskie fascynacje naukowe. Kształtowanie się kulturologicznej szkoły badawczej*, „Acta Polono-Ruthenica”, t. II, Olsztyn 1977, s. 3-41; J. O r ł o w s k i, *Literatura rosyjska w pracach Ryszarda Łużnego (W siedemdziesięciolecie urodzin Profesora)*, „Przegląd Rusycystyczny”, 1997, z. 3-4, s. 155-163; t e n ż e, *Pamięci Prof. Ryszarda Łużnego (Wspomnienie w pierwszą rocznicę śmierci)*, „Przegląd Uniwersytecki” (KUL), 1999, nr 2, s. 14-15; D. P i w o w a r s k a, *Prof. dr hab. Ryszard Łużny (1927-1998)*, „Acta Universitatis Jagellonicae”, 1998, nr 7-8, s. 20; L. S u c h a n e k, *Twórczość naukowa Profesora Ryszarda Łużnego, 1927-1998*, „Slavia Orientalis”, 1998, nr 3, s. 357-364; F. S i e l i c k i, *Profesor Ryszard Łużny ukończył 70 lat*, „Slavica Wratislaviensia”, 98 (1997), s. 141-144.

się problematyką kulturologiczną i tematem pogranicza kultur Zachodu i Wschodu oraz związku kultury współczesnej z życiem ideowym².

Prawie wszyscy autorzy, którzy pisali o pracach Ryszarda Łuźnego, zgodnie podkreślają, że w badaniach naukowych interesowały go w sposób szczególny powiązania piśmiennictwa narodów wschodniosłowiańskich z kulturą i religią. Bazyli Białokozowicz wyraził na ten temat następującą opinię:

[...] doniosłe znaczenie w dorobku R. Łuźnego mają prace związane z badawczymi kategoriami biblijnego *sacrum* i chrześcijańskimi tradycjami religijnymi. Problematyka ta już od dawna przyciągała i urzekała badacza [...]. Jednakże dodatkowym bodźcem do podjęcia szeroko zakrojonych prac nad tematyką religijną we wschodniosłowiańskich literaturach był niewątpliwie wybór krakowskiego kardynała Karola Wojtyły w 1978 roku na Stolicę Piotrową i ta doniosła rola papieża-Słowianina, którą spełnia Jan Paweł II we współczesnym nam świecie³.

Łatwo dostrzegalny zwrot, jaki po roku 1978 dokonywał się w badawczych zainteresowaniach Ryszarda Łuźnego, nie był niczym zaskakującym i nieoczekiwanym. Był on potrzebą jego serca i wynikał z systemu wyznawanych wartości chrześcijańskich, które w jego osobowości spletały się w harmonijną całość, określały jego życie osobiste, pracę zawodową i pełen otwartości stosunek do ludzi.

Okoliczności społeczno-polityczne przełomu lat siedemdziesiątych-osiemdziesiątych znacznie przyspieszyły wspomniane wyżej poszerzenie pola zainteresowań badawczych Ryszarda Łuźnego, co dotyczyło szczególnie pomijanych w ówczesnej slawistyce problemów chrześcijańskich tradycji w kulturze wschodniej Słowiańszczyzny. Oznaczało to zarazem wyraźną zmianę preferencji w kierunku dotychczasowych badań Profesora, który coraz częściej zaczął podejmować w swych pracach zagadnienia ukraińskie i białoruskie⁴.

Nowe, pogłębione spojrzenie Ryszarda Łuźnego na sprawy słowiańskiego Wschodu dokonywało się nie bez oddziaływania tej wizji dziejów i przyszłości Słowiańszczyzny, jaką już na początku swego pontyfikatu zarysował w swoich wystąpieniach Papież-Słowianin Jan Paweł II. Ale nie bez znacze-

² *Twórczość naukowa...*, s. 363.

³ *Profesor Ryszard Łuźny*, s. 25.

⁴ Zob. bibliografię: *Ryszard Łuźny. Spis publikacji 1955-1997*, red. G. Przebinda, J. Świeży, Kraków 1997.

nia były też inne czynniki, zwłaszcza postępujący rozkład systemu komunistycznego w Europie Środkowo-Wschodniej, związane z tym historycznym już dziś procesem odradzanie się życia religijnego wśród narodów tej części naszego kontynentu, nieuchronne łagodzenie cenzury, co ułatwiało druk prac na tematy wcześniej zakazane, jak chociażby chrześcijańskie korzenie kultury rosyjskiej. Do tych okoliczności ze sfery globalnej sytuacji polityczno-społecznej w krajach słowiańskich trzeba dodać jeszcze ważny czynnik natury osobistej i zawodowej, jakim było podjęcie przez Ryszarda Łużnego w roku akademickim 1981/82 pracy w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, gdzie powstał pod jego kierownictwem bardzo prężnie działający Międzywydziałowy Zakład Badań nad Kulturą Bizantyjsko-Słowiańską. Profil naukowej działalności tego zakładu został wyraźnie określony, były to głównie badania nad historią życia duchowego Słowian w wymiarze kulturowym i religijnym. Sam inicjator, kierownik i niestrudzony realizator tych badań tak charakteryzował ich najważniejsze kierunki:

Istotnym przejawem aktywności w tym zakresie były organizowane mniej więcej co dwa lata konferencje i sympozja. Ich inicjatorzy i organizatorzy wybierali dla nich (spośród problematyki dla danej placówki „koronnej”, najważniejszej) głównie takie tematy, które albo wiązały się z określonymi momentami toczącego się w ostatnich 10-15 latach procesu dziejowego oraz ważnymi wydarzeniami kultury (1100-lecie śmierci św. Metodego i odradzanie się tradycji cyrylometodiańskiej za sprawą Jana Pawła II; tysiąclecie chrztu Rusi Kijowskiej; relacje kulturowo-religijne na linii Wschód – Zachód chrześcijański na terenie wschodniej Słowiańszczyzny; przygotowania do 400-setnej rocznicy unii brzeskiej), albo podpowiadane były przez potrzeby dokonujących się w tym czasie przeobrażeń w sferze życia kulturalno-religijnego na Wschodzie słowiańskim (odradzanie się życia religijnego w krajach b. ZSRR; problemy Cerkwi Greko-Katolickiej oraz jej relacje z prawosławiem tak rosyjskim, jak i ukraińskim; stosunki polsko-wschodniosłowiańskie w dziedzinie kultury i religii; dzieje słowianoznawstwa lubelskiego oraz zagadnienia teorii i historii tłumaczenia tekstów religijnych)⁵.

Dodać w tym miejscu trzeba, że znaczny wpływ na zainteresowania Ryszarda Łużnego myślą słowiańską Papieża-Polaka miała też osobista znajomość Profesora z biskupem, później kardynałem Karolem Wojtyłą, który przed wyborem na Stolicę Piotrową organizował świąteczne spotkania przed-

⁵ R. Ł u ż n y, *Studia i badania słowianoznawcze w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim*, „Roczniki Humanistyczne” 47 (1994), z. 7, s. 19.

stawicieli krakowskiego środowiska naukowego⁶. Znajomość ta zaowocowała późniejszym uczestnictwem Profesora w konferencjach i sesjach w Rzymie podczas obchodów 1100-lecia śmierci św. Metodego, 1000-lecia chrystianizacji Rusi i 400-lecia unii brzeskiej, co łączyło się równocześnie z indywidualnymi i zbiorowymi audycjami u Jana Pawła II. Profesor Łużny był również uczestnikiem zorganizowanego przez Uniwersytet Jagielloński z inicjatywy Ojca św. specjalnego sympozjum słowianoznawczego na temat *Współczesni Słowianie wobec własnych tradycji, mitów i fobii kulturowych. Zjednoczenie Europy a problemy słowiańskie*. Sympozjum to odbyło się w dniach 19-20 sierpnia 1996 roku w Castel Gandolfo z osobistym udziałem Papieża.

Wizja dziejów i roli Słowian w Europie, jaka występuje w myśli Jana Pawła II, bardzo przykuwała uwagę Ryszarda Łużnego. Profesor znajdował w niej wciąż żywe źródło inspiracji twórczej w swoich badaniach nad dziejami duchowej kultury wschodniej Słowiańszczyzny. Ten wybitny krakowsko-lubelski sławista poświęcił kilkanaście artykułów słowiańskiej myśli w nauczaniu Ojca św., stał się jej znawcą, propagatorem i wnikliwym interpretatorem. Na bieżąco śledził wszystkie wystąpienia Jana Pawła II, które dotyczyły narodów słowiańskich, a więc ich roli w dziejach chrześcijańskiej kultury Europy, ich podziałów kulturowo-wyznaniowych i współczesnego życia religijnego.

Prace prof. Łużnego, dotyczące spraw słowiańskich w nauczaniu i działalności duszpasterskiej Jana Pawła II, powstawały niezwłocznie po papieskich homiliach, encyklikach lub przemówieniach, w których Ojciec św. wypowiadał się o problemach religijnych, kulturalnych i politycznych dzielących narody Słowiańszczyzny. Profesor wnikliwie interpretował słowiańską myśl i praktyczne działania, głównie pielgrzymki Papieża, których wyniki miały ważne znaczenie dla religijnego i społeczno-politycznego życia narodów słowiańskiej części Europy⁷. To szerokie otwarcie Papieża „z dalekiego kraju” na sprawy Słowiańszczyzny omawiał Ryszard Łużny w następujących artykułach: *Encyklika słowiańska* (1985), *Karol Wojtyła – Jan Paweł II w kręgu spraw słowiańskich* (1986), „Przeszłość jest to dziś...” *Jana Pawła II myślenie w wy-*

⁶ Obszerniejszą informację o spotkaniach R. Łużnego z kardynałem Wojtyłą i późniejszych listach Ojca św. z pozdrowieniami dla ciężko chorego Profesora zawdzięczam jego Małżonce, Pani Annie Łużnej, za co przy tej sposobności dziękuję – J. O.

⁷ Pozareligijny wymiar działalności obecnego Papieża obszernie omówiony został w pracach: T. S z u l c, *Jan Paweł II*, z ang. przeł. Z. Uhrynowska-Hanasz, M. Wroczyński, Warszawa 1998; A. D o m o s ł a w s k i, *Chrystus bez karabinu. O pontyfikacie Jana Pawła II*, Warszawa 1999.

miarze historii narodów słowiańskich (1993), *Jan Paweł II wobec Wschodu chrześcijańskiego* (1993), *Podróż-pielgrzymka Papieża do krajów nadbałtyckich oraz jej słowiańskie aspekty* (1995). Pośmiertnie już wydrukowana została praca *Kraje i narody słowiańskie w myśli religijnej Karola Wojtyły – Jana Pawła II* (1998), która sumuje wysiłki badawcze Profesora nad myślą słowiańską obecnego sternika Kościoła Katolickiego.

Jak wiadomo, po raz pierwszy ujawnił Papież swoją ideę słowiańską w słynnej homilii gnieźnieńskiej, wygłoszonej na Wzgórzu Lecha 3 czerwca 1979 roku podczas pierwszej pielgrzymki do Polski. Profesor Łużny kilka razy wracał do tej homilii w swoich pracach, cytował obszernie jej fragmenty, wyjaśniał znaczenie nakreślonej przez Jana Pawła II wizji dziejów Polski i Europy oraz papieskiej idei budowania jedności europejskiej opartej na wspólnych korzeniach tradycji chrześcijańskiej.

Warto w tym miejscu przypomnieć, co wtedy mówił Papież-Polak o tych narodach słowiańskich, które dzięki chrystianizacji u zarania swych dziejów mogły rozpocząć swoje współuczestnictwo w tworzeniu chrześcijańskiej cywilizacji Europy. Oto najważniejszy „słowiański” fragment owej gnieźnieńskiej homilii:

[...] czyż Duch Święty tego nie rozrządza, aby ten Papież, który nosi w swej duszy szczególnie wyrazisty zapis dziejów własnego Narodu od samego jego początku, ale także i dziejów pobratymczych, sąsiednich ludów i narodów, na sposób szczególny nie ujawnił i nie potwierdził w naszej epoce ich obecności w Kościele? Ich szczególnego wkładu w dzieje chrześcijaństwa?.., ażeby ten Papież-Polak, Papież-Słowianin, właśnie teraz odsonił duchową jedność chrześcijańskiej Europy, na którą składają się dwie wielkie tradycje: Zachodu i Wschodu?.. Tak, Chrystus tego chce, Duch Święty tak rozrządza, ażeby to zostało powiedziane teraz, w Gnieźnie, na ziemi piastowskiej w Polsce...⁸

Doniosłość tych słów Jana Pawła II – pamiętajmy, że były one wygłoszone w roku 1979 – staje się bardziej oczywista, jeśli ich treść zestawimy z wydarzeniami, które miały wkrótce nastąpić w słowiańskiej części Europy. Komentując owo pamiętne wystąpienie Papieża, Ryszard Łużny pisał:

Bardzo szybko się okazało, że program ideowy Jana Pawła II, zawarty w homilii gnieźnieńskiej, nie jest tylko teoretyczną konstrukcją czy utopijnym projek-

⁸ *Jan Paweł II. Pielgrzymki do Ojczyzny 1979-1983-1987-1991-1995-1997. Przemówienia, homilie*, Kraków 1997, s. 36-37.

tem [...]. Sprawy słowiańskie i sprawy polskie, tak wyeksponowane wyraźnie w czasie pierwszej pielgrzymki do ojczyzny, przyjęły w myśli i działaniu Ojca św. po roku 1980 inną nieco, niż dotychczas, postać – uzyskały szerszy i głębszy kontekst europejski...⁹

W późniejszej pracy, powstałej już po burzliwych przemianach lat 1990-1991 w Środkowej i Wschodniej Europie, Ryszard Łużny tak pisał o homilii wygłoszonej w Gnieźnie:

[...] gnieźnieńskie prognozy i postulaty, przeświadczenia i przewidywania papieża sprawdziły się nadspodziewanie szybko i skutecznie, i to w kształcie i w skutkach całkiem wymiernych, w rzeczywistości swojej jakże oczywistych [...]. Homilia z czerwca 1979 kreśliła program powrotu narodów słowiańskich do ich kulturowych, duchowych, a przede wszystkim etnicznych korzeni...¹⁰

Słowiańskie przesłanie Jana Pawła II, które zawarte było w homilii gnieźnieńskiej, okazało się bardzo bliskie w swej treści wszystkim przemyśleniom i poczynaniom naukowym prof. Łużnego, jakie w ciągu tak wielu lat podejmował on w swoich badaniach kultury duchowej narodów wschodniosłowiańskich. Ryszard Łużny odnosił się w swoich pracach z wielką uwagą do tej właśnie homilii.

Śledząc wszystkie wystąpienia Ojca św. na tematy słowiańskie, Łużny zwrócił też uwagę na list apostolski *Egregiae virtutis*. O tym dokumencie watykańskim Jana Pawła II pisał:

Oto drugi, pełny rok swego pontyfikatu zakończył ważnym a znamienym aktem kościelnym – listem apostolskim *Egregiae virtutis* z dnia 31 grudnia 1980 roku, w którym na zakończenie roku św. Benedykta ustanowił obu świętych misjonarzy Słowiańszczyzny, braci Cyryla i Metodego, współpatronami kontynentu europejskiego, przez co dokonał nowego, ważnego kroku na drodze Kościoła ku zbliżeniu obu wielkich części podzielonego przez schizmę wieku XI chrześcijaństwa¹¹.

⁹ Karol Wojtyła – Jan Paweł II w kręgu spraw słowiańskich, „Summarium”, 1985-1986, nr 34-35, s. 13-14.

¹⁰ „Przeszłość jest to dziś...” Jana Pawła II myślenie w wymiarze historii narodów słowiańskich, „Ruch Literacki”, 1993, z. 3, s. 224.

¹¹ Kraje i narody słowiańskie w myśli religijnej Karola Wojtyły – Jana Pawła II, w: *Z polskich studiów slawistycznych. Literaturoznawstwo, folklorystyka, nauka o kulturze*, seria 9, Warszawa 1998, s. 252.

Ryszard Łużny prawie we wszystkich artykułach o słowiańskim nauczaniu Jana Pawła II podkreśla, iż ten Piotr naszych czasów –

[...] wprost lub pośrednio głosi i przypomina prawdę o nierozdzielności Europy i chrześcijaństwa, kultury i Kościoła, o tym, że historia narodów europejskich, w tym ludów i krajów słowiańskich szczególnie, rozwija się równocześnie z ich ewangelizacją, że z tego właśnie cywilizacyjnego korzenia wyrosła kultura całego kontynentu¹².

Słowiańska idea Jana Pawła II została najszerszej rozwinięta w encyklice *Slavorum Apostoli*, ogłoszonej w roku 1985 w związku z obchodzonym wówczas przez Kościół 1100-leciem śmierci arcybiskupa Metodego. Była to czwarta encyklika Papieża-Słowianina, który pragnął wykorzystać rocznicę śmierci św. Metodego – apostoła wielu narodów słowiańskich – do przypomnienia korzeni dawnej chrześcijańskiej jedności Europy i wkładu narodów słowiańskich do wspólnego dziedzictwa kultury europejskiej. Oto słowa, w których Ojciec św. szczególnie podkreślał dziejową doniosłość i dzisiejsze znaczenie ewangelizacyjnego dzieła Braci Sołuńskich:

Ich dzieło stanowi wybitny wkład w tworzenie się wspólnych korzeni Europy, które dzięki swej trwałości i żywotności stanowią jeden z najmocniejszych punktów odniesienia, jakich nie może pominąć żaden poważny wysiłek zmierzający do zaprowadzenia nowej jedności kontynentu w naszych czasach.

Po jedenastu wiekach chrześcijaństwa wśród Słowian widzimy jasno, że dziedzictwo Braci Sołuńskich jest i pozostanie dla nich głębsze i mocniejsze od jakiegokolwiek podziału¹³.

Encyklika *Slavorum Apostoli*, tak bardzo ważna dla Słowian, stała się przedmiotem wnikliwej uwagi prof. Łużnego, który pisał o niej kilkakrotnie. Jego artykuł pt. *Apostołowie Słowiańszczyzny – współpatronami Europy*, napisany w roku 1985 i przeznaczony do „Tygodnika Powszechnego” został zdjęty przez ówczesną cenzurę¹⁴. W kilka miesięcy później ukazała się jednak w tym samym tygodniku zmieniona wersja tegoż artykułu – *O braciach sołuńskich i chrystianizacji Słowian*, w którym autor przypominał ewangelizacyjną misję braci Cyryla i Metodego wśród narodów słowiańskich¹⁵.

¹² Tamże.

¹³ *Encykliki Ojca św. Jana Pawła II*. Kraków 1997, s. 245.

¹⁴ Zob. Ryszard Łużny. *Spis publikacji...*, s. 25, poz. 262.

¹⁵ Zob. „Tygodnik Powszechny”, 1985, nr 44 (1897), s. 7.

Oddzielne obszerne omówienie encykliki *Slavorum Apostoli* przedstawił Łużny w artykule pt. *Encyklika słowiańska*, który ukazał się w miesięczniku „Więź” na początku roku 1986. Autor wyjaśniał w nim przyczyny słowiańskich zainteresowań Jana Pawła II; dostrzegał je w etnicznym pochodzeniu Papieża, polonistyczno-slawistycznym kierunku Jego wykształcenia, w całym doświadczeniu narodu, z którego się wywodzi, w sytuacji Kościoła w krajach słowiańskich, poddanego w wieku XX bolesnym prześladowaniom przez ateistyczne reżimy totalitarne. Omawiając zaś samą encyklikę *Slavorum Apostoli*, Ryszard Łużny stwierdzał, iż Papież przerzucał w niej pomost między tym, co było 1100 lat temu a współczesną sytuacją świata słowiańskiego w Europie. Autor podkreślał w tym artykule, iż –

[...] papież nieustannie i w różnej formie przypomina rolę i znaczenie tego, co do wspólnego europejskiego dorobku wniosła i wnosi Słowiańszczyzna, zarówno obecnie, jak i wówczas, kiedy działali jej święci patronowie¹⁶.

O tym, jak wysoko stawał prof. Łużny encyklikę *Slavorum Apostoli*, świadczy porównanie jej znaczenia do zasięgu oddziaływania Mickiewiczowskich wykładów o literaturze słowiańskiej w Collège de France. W cytowanej już wyżej ostatniej pracy o sprawach słowiańskich w myśli religijnej Jana Pawła II Ryszard Łużny wyraził pogląd, iż owa „słowiańska encyklika” stanie się –

[...] ważnym zabytkiem nie tylko dla literatury cyrylometodiańskiej, ale także całego religijnego piśmiennictwa słowiańskiego, dziełem o charakterze i wymiarze historiozoficznym, dokumentem myśli słowiańskiej tej rangi, co piśmiennicze dokonanie wielkiego poprzednika Karola Wojtyły w tego typu literaturze, a mianowicie kurs prelekcji paryskich Adama Mickiewicza o piśmiennictwach narodowych Słowian czy podobne „słowianofilskie” utwory poetyckie Juliusza Słowackiego z okresu mistycznego¹⁷.

Jako ważne dopełnienie i rozwinięcie tak bardzo bliskiej Janowi Pawłowi II wizji religijnej i kulturowej jedności Słowian rozpatrywał R. Łużny wypowiedzi Papieża związane z 1000-leciem chrystianizacji Rusi. Profesor powoływał się przede wszystkim na List apostolski *Euntes in mundum* adresowany do Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej oraz na Poślanie *Magnum baptismi do-*

¹⁶ *Encyklika słowiańska*, „Więź”, 1986, nr 1, s. 64.

¹⁷ *Kraje i narody słowiańskie*, s. 253.

num skierowane do greckokatolickiej wspólnoty narodowej ukraińskiej. Omawiając ów List apostołski i Posłanie Jana Pawła II Ryszard Łużny stwierdzał:

W pierwszym dokumencie autor dał najpełniejszy wykład swojego rozumienia tak początków dzieła chrystianizacyjnego na Rusi Kijowskiej, jak i jego późniejszych konsekwencji w dziejach narodów tego regionu, sukcesorów Cerkwi i państwa kijowskiego. W Posłaniu natomiast uwypukła te momenty z dziejów Cerkwi i kultury religijnej Rusinów, które pozwalają widzieć w dzisiejszej Ukraińskiej Cerkwi Katolickiej nie przeszkodę w dialogu ekumenicznym między katolicyzmem a prawosławiem, lecz raczej jego szansę oraz wstęp do jedności pełnej, całkowitej¹⁸.

Nie pominął Profesor również i późniejszych wystąpień Jana Pawła II, które przypadły na ostatnią dekadę kończącego się stulecia i miały ważne znaczenie dla Słowian. Wymienić tu trzeba zwłaszcza podróż Papieża do Czechosłowacji w kwietniu 1990 roku, a więc jeszcze przed pokojowym rozpadem tego państwa (była to pierwsza papieska pielgrzymka do innego niż Polska kraju słowiańskiego), uważnie śledzoną w Europie pielgrzymkę do trzech krajów nadbałtyckich (Litwa, Łotwa, Estonia) w dniach 4-10 września 1993 roku (Profesor dostrzegł w niej ważne i dalekosiężne „słowiańskie aspekty”¹⁹), czy wreszcie wizytę apostołską Ojca św. w roku 1997 w ciężko doświadczonym przez wojnę bośniackim Sarajewie. Doniosłe znaczenie dla dialogu ekumenicznego i pojednania politycznego w świecie słowiańskim miały też niektóre homilie Jana Pawła II podczas pielgrzymek do Polski. Dotyczy to zwłaszcza tak znaczących wystąpień, jak omawiana już homilia gnieźnieńska z roku 1979, przemówienie do wiernych Kościoła bizantyńsko-ukraińskiego wygłoszone w Przemyślu 2 czerwca 1991 roku oraz *Przemówienie do prezydentów siedmiu państw Europy Środkowej*, z którym Jan Paweł II wystąpił w Gnieźnie 3 czerwca 1997 podczas swojej szóstej pielgrzymki do Polski. Te przemówienia – chociaż znamienne i ważne dla widzenia spraw słowiańskich w myśli religijnej Papieża – nie były jednak tematem oddzielnych prac prof. Łużnego.

Z dokonanego tu omówienia wybranych prac Ryszarda Łużnego wynika, że poświęcił on w nich wyjątkowo dużo uwagi myśli słowiańskiej w nauczaniu Jana Pawła II – największego autorytetu moralnego we współczesnym

¹⁸ Tamże.

¹⁹ Zob. *Podróż-pielgrzymka Papieża do krajów nadbałtyckich oraz jej słowiańskie aspekty*, „Roczniki Humanistyczne” 43 (1995), z. 7, s. 133-142.

świecie. Profesor Łużny jako wybitny sławista, świetny znawca zwłaszcza słowiańskiego Wschodu, doskonale rozumiał i doceniał doniosłość wielkiego otwarcia Papieża-Słowianina na współczesne problemy wyznaniowe i polityczne, które wciąż dzielą świat słowiański. Profesor dostrzegł w licznych wystąpieniach Jana Pawła II chęć „dowartościowania Słowian” i stałe podkreślanie ich znaczących dokonań w tworzeniu chrześcijańskiej cywilizacji całej Europy. Ryszard Łużny w swoich pracach o słowiańskiej myśli Papieża wykazał równocześnie oryginalność, głębię i wielostronność własnych przemyśleń dotyczących dziejów i kultury duchowej słowiańskiego Wschodu, trwale związanej z tradycją chrześcijańską. Profesor przybliżył szerokim kręgom sławistów myśl słowiańską Jana Pawła II i wielokrotnie postulował, aby uczynić ją przedmiotem naukowej refleksji i studiów słowianoznawczych. Tu trzeba dodać, że w dużym stopniu to się już dzieje w polskiej slawistyce – właśnie za sprawą Ryszarda Łużnego, którego prace o wizjach Słowiańszczyzny w nauczaniu Jana Pawła II pozwalają też lepiej poznać i zrozumieć świat duchowych wartości Profesora jako uczonego i chrześcijanina.

СЛАВЯНСКАЯ МЫСЛЬ ИОАННА ПАВЛА II В НАУЧНЫХ ТРУДАХ ПРОФЕССОРА РЫШАРДА ЛУЖНОГО

Р е з ю м е

Проф. Рышард Лужны (1927–1998) был выдающимся славистом, хорошим знатком истории, культуры и духовной жизни восточнославянских народов. Он первый из польских славистов начал писать о славянской идее папы Иоанна Павла II, который в своих выступлениях, начиная уже с 1979 года (проповедь в польском городе Гнезно), говорил о культурно-религиозном единстве славянских народов и их важной роли в духовной жизни европейского континента. Эта мысль римского папы-славянина особенно подчеркнута в его энциклике *Slavorum Apostoli* от 1985 года.

Проф. Рышард Лужны, начиная со статьи *Славянская энциклика* (1985), посвятил несколько научных очерков славянской идее Иоанна Павла II. Он обращал внимание на ее огромное значение для всех славян, для их религиозного, а затем и политического примирения, для укрепления их роли в процессе совершающегося единения Европы. Проф. Лужны предлагал, чтобы сделать славянскую мысль Иоанна Павла II предметом научных исследований современного славяноведения.

Резюме автора